

УДК 343.353

ІСТОТНА ШКОДА ЯК ОЗНАКА ОБ'ЄКТИВНОЇ СТОРОНИ СКЛАДУ ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО ст. 367 КК УКРАЇНИ

С. В. Рак, аспірантка Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України

Постановка проблеми. З урахуванням нових об'єктивних реалій, пов'язаних із пошквалюванням останніми роками інтеграційних процесів, стратегічний курс Української держави орієнтується на адаптацію вітчизняного законодавства до європейських стандартів. Чимало змін, внесених до українського законодавства, спрямовано на запобігання та виявлення злочинів у сфері службової діяльності. Адже для успішного функціонування держави та суспільства в умовах сучасного світу необхідно належне виконання службовими особами своїх обов'язків. Нині невиконання або неналежне виконання відповідних обов'язків розглядаються як одна з головних причин економічних, політичних та соціальних проблем. Наслідком вчинення такого злочину, як службова недбалість, передбаченого ст. 367 Кримінального кодексу України (далі – КК), є порушення повноцінного функціонування державних та місцевих органів влади, нанесення значної матеріальної та моральної шкоди учасникам цивільного обігу.

Із прийняттям Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у сфері державної антикорупційної політики у зв'язку з виконанням Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України» від 13 травня 2014 р. № 1261-VII (далі – Закон від 13 травня 2014 р.) постало питання щодо визначення істотної шкоди від злочину, відповідальність за який передбачено, зокрема, і ст. 367 КК. Адже службова недбалість належить до злочинів із матеріальним складом, який за

ч. 1 ст. 367 КК визнається закінченим із моменту заподіяння істотної шкоди. А за новою редакцією п. 3 примітки до ст. 364 КК під істотною шкодою розуміються такі збитки, які у 100 і більше разів перевищують неоподатковуваний мінімум доходів громадян (далі – н. м. д. г.) [1].

Метою статті є вивчення проблеми, чи дійсно сьогодні за новою редакцією означеного пункту примітки слід при службовій недбалості розуміти як істотну шкоду виключно заподіяння особі відповідної матеріальної шкоди.

Стан дослідження. Істотна шкода як ознака об'єктивної сторони складу злочину за різних часів була предметом вивчення багатьох науковців, зокрема: О. Ф. Бантишева, П. С. Берзіна, Л. М. Демидової, О. О. Дудорова, К. П. Задой, В. М. Киричка, Р. Л. Максимовича, В. О. Навроцького, З. А. Тростюк, В. І. Тютюгіна, М. І. Хавронюка, В. Б. Харченка, В. Г. Хашева та ін. Зміни у законодавстві знову привернули увагу дослідників до цього питання. Автор статті розглядає істотну шкоду у контексті кримінальної відповідальності за службову недбалість.

Виклад основного матеріалу дослідження. Виходячи зі змісту постанови Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про перевищення влади або службових повноважень» від 26 грудня 2003 р. № 15, істотну шкоду за спрямованістю заподіяння можна поділити на такі види (юридичні наслідки): 1) заподіяння істотної шкоди охоронюваним законом правам, свободам та інтересам окремих громадян; 2) істотна шкода державним інтересам; 3) істотна шкода громадським інтересам; 4) істотна шкода інтересам юридичних осіб. Наведений поділ дозволяє з'ясувати об'єкт посягання, тобто визначити, яким саме суспільним відносинам заподіяно цю шкоду. Проте він не дає відповіді, який саме характер діянь, ступінь суспільної небезпечності наслідків перетворює заподіяну шкоду на істотну. Відповідь на це запитання необхідно шукати у п. 3 примітки до ст. 364 КК.

Попередня редакція п. 3 примітки до ст. 364 КК вказувала, що істотною шкодою у статтях 364, 365, 367, *якщо вона полягає у заподіянні матеріальних збитків* (курсив наш. – С. Р.), вважається така шкода, яка в 100 і більше разів перевищує н. м. д. г. На під-

ставі використання законодавцем формулювання «якщо вона полягає у завданні матеріальних збитків» теорія кримінального права обґрунтовано вважала, що істотна шкода та тяжкі наслідки можуть полягати у заподіянні як матеріальної шкоди, так і шкоди нематеріального характеру.

Вищі органи судової влади на виконання положень чинного законодавства здійснювали роз'яснення з цього приводу. У п. 6 постанови Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про перевищення влади або службових повноважень» від 26 грудня 2003 р. № 15 зазначено, що, якщо шкода полягає у заподіянні суспільно небезпечних наслідків нематеріального характеру, питання про її істотність вирішується з урахуванням конкретних обставин справи. Зокрема, істотною шкодою можуть визнаватися порушення охоронюваних Конституцією України чи іншими законами прав та свобод людини і громадянина (право на свободу й особисту недоторканність та недоторканність житла, виборчі, трудові, житлові права тощо), підриг авторитету та престижу органів державної влади чи органів місцевого самоврядування, порушення громадської безпеки та громадського порядку, створення обстановки й умов, що утруднюють виконання підприємством, установою, організацією своїх функцій, приховування злочинів [2].

При вирішенні питання про те, чи є заподіяна шкода істотною, також ураховувалася кількість потерпілих громадян, розмір моральної шкоди чи упущеної вигоди тощо. Але соціальний аспект таких наслідків цілком ґрунтувався на суб'єктивних критеріях оцінки.

Розуміння істотної шкоди у такому розрізі під час аналізу об'єктивної сторони різних видів злочину у сфері службової діяльності було предметом вивчення багатьох науковців. В. І. Тютюгін, аналізуючи пп. 3 і 4 примітки до ст. 364 КК у попередній редакції, зазначав, що «хоча законодавче визначення таких наслідків службових злочинів, як “істотна шкода” і “тяжкі наслідки”, розкривається лише стосовно заподіяння майнової (матеріальної) шкоди, але це зовсім не означає, що ці злочини не можуть спричинити і наслідки нематеріального характеру» [3, с. 9–10]. Такий висновок науковця, безперечно, прямо впливає з диспозиції ч. 1 ст. 364 КК, у якій наслідки цих злочинів визначаються як завдання істотної шкоди охо-

ронюваним законом правам, свободам та інтересам окремих громадян, державним чи громадським інтересам або інтересам юридичних осіб. А зазначені в законі права, свободи й інтереси не можуть бути зведені тільки до суто майнових, адже нерідко порушуються й інші, наприклад, основні конституційні права і свободи людини і громадянина.

В. І. Тютюгін наголошує, що наявність примітки до тієї чи іншої статті КК (як і примітки до ст. 364 КК) ще не означає, що в ній завжди розкриваються у повному обсязі всі без винятку об'єктивні чи суб'єктивні ознаки того складу злочину, який передбачений в диспозиції відповідної статті КК. Як правило, така примітка лише уточнює, конкретизує окремі положення, зазначені у диспозиції. У повній мірі це стосується і наслідків службових злочинів. Одні з них – наслідки майнового характеру як такі, що можуть бути безпосередньо визначені в законі за допомогою певних кількісних показників (н. м. д. г.), чітко визначені в пп. 3 і 4 примітки до ст. 364 КК, тоді як інші – наслідки нематеріального характеру як такі, що мають оціночний характер і не можуть бути виражені у чітких формалізованих критеріях, устанавлюються судом у кожному окремому випадку з урахуванням обставин конкретного провадження [3, с. 11].

Думку В. І. Тютюгіна підтримує і В. М. Киричко. Він зазначає, що особливість поняття «істотна шкода», передбаченого низкою статей КК, полягає в тому, що під час практичного встановлення такої шкоди необхідно враховувати як формально визначені критерії, передбачені п. 3 примітки до ст. 364 КК, так і оціночний характер цього поняття [4, с. 84–85].

П. С. Берзін також визначає оціночні поняття, зокрема істотну шкоду, як складову частину кримінально-правових норм, що конкретизується за допомогою визначених у законодавстві матеріальних та нематеріальних критеріїв у процесі правозастосування [5, с. 90].

Характеризуючи поняття істотної шкоди як одне з наскрізних, Р. Л. Максимович звертає увагу на те, що про нього йдеться у майже трьох десятках статей КК, однак лише один раз це поняття використано законодавцем у Загальній частині КК (ч. 2 ст. 11), а решта

випадків припадає на Особливу частину КК. При цьому у дванадцяти статтях Особливої частини КК (182, 248, 364, 364¹, 365, 365¹, 365², 367, 423, 424, 425, 426) роз'яснено зміст поняття «істотна шкода» у формулюванні «якщо вона виразилась у заподіянні матеріальних збитків». Науковець говорить про різне правове значення істотної шкоди [6, с. 335].

На необхідність правильного визначення істотності шкоди при кваліфікації злочинів указувала і Л. М. Демидова. Вивчаючи проблематику майнової шкоди та аналізуючи судову практику, дослідниця зазначала, що суди визнають заподіяну шкоду як істотну, але доводять заподіяння лише майнової шкоди у вигляді реальних збитків. При цьому в більшості випадків, на думку Л. М. Демидової, не враховується, що істотна шкода передбачена в диспозиції багатьох статей або їх частин Особливої частини КК як комбінована [7, с. 549–553].

В. П. Коваленко, аналізуючи поняття «тяжкі наслідки» та «істотна шкода», вніс пропозицію розширити примітку до ст. 364 КК у такий спосіб: «Істотна шкода може також мати нематеріальний характер і полягати у порушенні конституційних прав і свобод громадян, підриві авторитету органів державної влади, державного управління і місцевого самоврядування, порушенні нормальної діяльності організації, вчиненні злочину підконтрольними чи підлеглими особами тощо» [8, с. 16].

Отже, при дослідженні проблеми наслідків від злочину, передбаченого ст. 367 КК, за попередньою редакцією примітки впливало, що питання завдання істотної шкоди у кожному випадку вирішувалося окремо з урахуванням важливості інтересів, які порушуються, ступеня негативного впливу на нормальне функціонування державних підприємств. Під час практичного вирішення питання про зміст істотної шкоди за вчинення службової недбалості орієнтиром слугували роз'яснення Пленуму Верховного Суду України. Відповідно шкода могла відбиватися у заподіянні: 1) матеріальних (майнова шкода) збитків; 2) нематеріальної (моральної, соціальної, політичної тощо) шкоди; 3) матеріального збитку у поєднанні з наслідками нематеріального характеру.

Ситуація змінилася після прийняття Закону від 13 травня 2014 р. У контексті змін відбулася часткова декриміналізація злочину, пе-

редбаченого ст. 367 КК. Адже нова конструкція поняття «істотна шкода» – «збитки, які у 100 і більше разів перевищують неоподатковуваний мінімум доходів громадян» – у новій редакції примітки до ст. 364 КК дала обґрунтовані підстави для неоднозначного її тлумачення науковцями та застосування судами [9].

Аналізуючи зміни до законодавства, В. Б. Харченко зазначає, що на неприпустимість розуміння істотної шкоди та тяжких наслідків, виходячи виключно із заподіяння особі відповідної майнової (матеріальної) шкоди та застосування положень абз. 2 п. 1 Закону України від 13 травня 2014 р. щодо нової редакції пп. 3 і 4 примітки до ст. 364 КК, вказує і чинна редакція п. 2 примітки до ст. 425 КК. Законодавцем визначено, що у статтях 425 та 426 КК істотною шкодою, якщо вона полягає в завданні матеріальних збитків, вважається така шкода, яка в 250 і більше разів перевищує н. м. д. г., а тяжкими наслідками за тієї самої умови вважається шкода, яка у 500 і більше разів перевищує н. м. д. г. Науковець наголошує, що, встановлюючи підстави кримінальної відповідальності за однорідні суспільно небезпечні діяння, що вчиняються військовою службовою особою, законодавець не відмовився від визначення істотної шкоди та тяжких наслідків залежно від наслідків як матеріального, так і нематеріального характеру [10, с. 174].

На думку В. Б. Харченка, чинна на сьогодні редакція пп. 3 і 4 примітки до ст. 364 КК є «свідченням недосконалої законодавчої конструкції та результатом кустарної законотворчої роботи» [10, с. 175].

Аналізуючи наслідки законодавчих змін від 13 травня 2014 р., О. К. Марін зазначає, що вони істотно звужують сферу застосування статей 364–367 КК. На думку науковця, незрозумілою стає кримінально-правова оцінка, наприклад, невиконання службовою особою своїх обов'язків через несумлінне ставлення до них, що потягнуло заподіяння шкоди життю або здоров'ю потерпілого. Якщо раніше такі випадки однозначно могли бути кваліфіковані за ч. 2 ст. 367 КК, то тепер – однозначно ні. Що робити, якщо така службова недбалість не передбачена спеціальними нормами інших розділів Особливої частини КК, законодавець не пояснює. О. К. Марін вважає, що суспільно небезпечні діяння опиняються поза сферою дії КК, є фактично декриміналізованими [11, с. 102].

В. І. Антипов також наголошує, що зміни, внесені Законом від 13 травня 2014 р., призвели до декриміналізації суспільно небезпечних діянь у сфері службової діяльності. Це не лише суперечить завданням боротьби з корупцією, а й, на думку дослідника, заподіяння шкоди нематеріального характеру означає відсутність складів злочинів, передбачених статтями 364¹, 365, 365², 366 і 367 КК [12, с. 12].

К. П. Задоя вважає, що істотна шкода та тяжкі наслідки як ознаки складів злочинів у сфері службової діяльності (службова недбалість зокрема) полягають виключно у шкоді майнового характеру, а якщо поряд із майновою шкодою спричинена шкода життю або здоров'ю людини, остання потребує додаткової кваліфікації за відповідними статтями КК [13, с. 32–35].

Відповідаючи на запитання щодо розуміння істотної шкоди за злочини у сфері службової діяльності сьогодні, В. І. Навроцький зазначає, що істотна шкода та тяжкі наслідки як ознаки складів відповідних злочинів у сфері службової діяльності повинні досягати певного розміру, який вимірюється у грошових одиницях. Безперечно, така шкода (наслідки) піддається грошовому виміру тоді, коли вона має матеріальний (майновий) характер. Наслідки ж нематеріального характеру, пов'язані із заподіянням шкоди соціального, політичного, морального, організаційного та іншого характеру, не мають грошової оцінки. Відповідно неможливо визначити еквівалент такої шкоди в одиницях, кратних н. м. д. г. [14, с. 35]. Отже, щодо статей про злочини у сфері службової діяльності, на які поширюється роз'яснення поняття істотної шкоди та тяжких наслідків, на думку дослідника, не можна встановити зміст наслідків нематеріального характеру, саму наявність таких наслідків у розумінні, що їм дає чинний КК. В. І. Навроцький вважає, що винятком може бути хіба що врахування похідних наслідків заподіяння: а) фізичної шкоди (витрати на лікування чи протезування потерпілої особи); б) порушення законних прав та інтересів громадян (витрати на відновлення таких прав, як виплати незаконно взятому під варту чи ув'язненому або незаконно звільненому з роботи чи навчання, відшкодування за невиконання судового рішення) [14, с. 36].

О. О. Дудоров та Г. М. Зеленов, аналізуючи погляди провідних правників, наголошують, що суспільно небезпечні наслідки, що позначаються термінами «істотна шкода», «тяжкі наслідки», передусім визначаються майновими збитками (втрата власності на кошти чи майно, пошкодження чи знищення майна). Однак при цьому не слід виключати таких наслідків, як порушення прав і законних інтересів громадян. Дослідники доходять висновку, що «1) на сьогодні немайна шкода досить часто має умовний характер та в ряді випадків може одержати майновий еквівалент або, інакше кажучи, грошову оцінку (наприклад, шкода здоров'ю може обчислюватися грошима, потрібними для його відновлення); 2) у примітках статей Особливої частини КК України розміщується лише певна частина гіпотези чи диспозиції тієї чи іншої кримінально-правової норми» [15, с. 76].

Питання щодо правильного визначення істотної шкоди виникло й у судовій практиці. У своєму зверненні Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ (далі – ВССУ) констатує, що у зв'язку з прийняттям Закону від 13 травня 2014 р., крім іншого, у примітку до ст. 364 КК були внесені зміни щодо нової редакції пп. 3 і 4, які призвели до виникнення у суддів низки питань, зокрема, пов'язаних із розумінням визначених законом термінів «істотна шкода» і «тяжкі наслідки», а також щодо впливу таких змін на судову практику. На думку ВССУ, ситуація, що склалася, дозволяє припустити, що «... значна частина діянь законодавцем декриміналізована...», та поставити питання, чи слід розуміти як істотну шкоду та тяжкі наслідки виключно заподіяння особі відповідної матеріальної шкоди [16].

Аналізуючи судову практику за 2015–2016 рр. у контексті питання, що порушується, ми бачимо, що суди неоднозначно застосовують п. 3 примітки до ст. 364 КК. Ленінський суд Кіровоградської області встановив, що громадянин О., перебуваючи на посаді начальника Устинівського РВУМВС України в Кіровоградській області, тобто будучи службовою особою, не організував та не забезпечив виконання 37 постанов Устинівського районного суду Кіровоградської області про застосування до осіб адміністративного стягнення у вигляді адміністративного арешту, що завдало істотної

шкоди охоронюваним законом державним інтересам. Кваліфікувавши дії громадянина О. за ч. 1 ст. 367 КК, суд заклав провадження. В ухвалі від 10 вересня 2015 р. зазначено, що з набуттям чинності Закону від 13 травня 2014 р. відбулася декриміналізація низки злочинних діянь із кваліфікуючою ознакою спричинення немайнової шкоди [17].

Натомість, ухвалою Рівненського міського суду від 27 лютого 2015 р. було відмовлено у закритті кримінального провадження про обвинувачення громадянина Н. у вчиненні злочину, передбаченого ч. 1 ст. 367 КК. У заяві захисника про закриття провадження вказувалося, що у зв'язку із внесенням змін до КК діяння громадянина Н. утратило суспільну небезпечність, оскільки шкода, завдана діями, передбаченими ч. 1 ст. 367 КК, повинна мати матеріальний характер, а саме у 100 і більше разів перевищувати н. м. д. г. Проте суд зазначає, що «крім істотної шкоди через заподіяння матеріальних збитків, передбачених ч. 1 ст. 367 КК, істотна шкода також полягає у порушенні охоронюваних Законом політичних, трудових, житлових та інших прав і свобод людини, заподіянні шкоди особистим благам потерпілого, підриві авторитету та престижу органів державної влади і місцевого самоврядування...» [18].

Висновки. Як бачимо, за новою редакцією п. 3 примітки до ст. 364 КК нормативний момент суспільно небезпечних наслідків такого злочину, як службова недбалість, визначає його конкретний розмір – 100 і більше н. м. д. г., тобто матеріальні збитки описані законодавцем у чітких кримінально-правових категоріях. Проте якщо заподіяна шкода має нематеріальний характер, то й у законодавця, й у теоретиків, і, як результат, у судовій практиці відсутній однозначний підхід до визначення поняття «істотна шкода».

На нашу думку, зміни у законодавстві дійсно частково декриміналізували злочин, передбачений ст. 367 КК, а тому суд має застосовувати законодавство, не допускаючи розширеного тлумачення кримінального закону в напрямі посилення кримінальної відповідальності. Разом із тим таке рішення не є безперечним, оскільки є підстави стверджувати, що завдання шкоди нематеріального характеру при вчиненні службової недбалості є суспільно небезпечним, відповідає іншим критеріям криміналізації. А тому в подаль-

шому законодавцю доцільно повернутися до цієї проблеми шляхом внесення відповідних змін до КК.

Перелік літератури

1. Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс] : Закон України від 5 квіт. 2001 р. № 2341-III. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>. – Заголовок з екрана.
2. Про судову практику у справах про перевищення влади або службових повноважень [Електронний ресурс] : постанова Пленуму Верхов. Суду України від 26 груд. 2003 р. № 15. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0015700-03>. – Заголовок з екрана.
3. Тютюгін В. І. Злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язані з наданням публічних послуг : навч.-практ. посіб. / В. І. Тютюгін Ю. В. Гродецький С. В. Гізимчук ; за ред. В. Я. Тація, В. І. Тютюгіна. – Х. : Право, 2014. – 232 с.
4. Киричко В. М. Кримінальна відповідальність за корупцію / В. М. Киричко. – Х. : Право, 2013. – 424 с.
5. Берзін П. С. Щодо питання про оціночні поняття, які визначаються матеріальними критеріями і виступають кваліфікуючими ознаками за чинним КК України / П. С. Берзін // Підприємництво, госп-во і право. – 2002. – № 10. – С. 90–95.
6. Максимович Р. Л. Істотна шкода як наскрізне кримінально-правове поняття / Р. Л. Максимович // Наук. вісн. Львів. держ. ун-ту внутр. справ. – 2013. – № 3. – С. 335–342.
7. Демидова Л. М. Проблеми кримінально-правової відповідальності за заподіяння майнової шкоди в Україні (майнова шкода як злочинний наслідок): теорія, закон, практика : монографія / Л. М. Демидова. – Х. : Право, 2013. – 752 с.
8. Коваленко В. П. Кримінальна відповідальність за зловживання владою або службовим становищем працівником правоохоронного органу : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / В. П. Коваленко ; Львів. держ. ун-т внутр. справ. – Львів, 2009. – 23 с.
9. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у сфері державної антикорупційної політики у зв'язку з виконанням Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України [Електронний ресурс] : Закон України від 13 трав. 2014 р. № 1261-VII. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1261-18>. – Заголовок з екрана.

10. Харченко В. Б. Визначення істотної шкоди та тяжких наслідків за новою редакцією примітки до ст. 364 КК України [Електронний ресурс] / В. Б. Харченко // Форум права. – 2015. – №2. – С. 169–176. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/jpdf/FP_index.htm_2015_2_30.pdf. – Заголовок з екрана.

11. Марін О. К. Потенційні проблеми застосування норм про злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг / О. К. Марін // Забезпечення єдності судової практики у кримінальних справах у контексті подій 2013–2014 років в Україні. – К. : ВАІТЕ, 2014. – С. 98–102.

12. Антипов В. В. Щодо «випадкової декриміналізації» злочинів у сфері службової діяльності [Електронний ресурс] / В. В. Антипов // Новітні кримінально-правові дослідження – 2015 : зб. наук. пр. / відп. ред. О. В. Козаченко. – Миколаїв : Іліон, 2015. – С. 9–13. – Режим доступу: http://www.nikolaevonua.org.ua/Sbornik_2015.pdf. – Заголовок з екрана.

13. Судова практика в справах про злочини в сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг: окремі тенденції, проблеми та перспективи вдосконалення / за ред. К. П. Задой. – К. : Аграр Медіа Груп, 2014. – 135 с.

14. Навроцький В. О. Кримінально-правове значення зміни законодавчої характеристики наслідків злочинів у сфері службової діяльності / В. О. Навроцький // Кримінальне право: традиції та новації : матеріали міжнар. круглого столу, присв. 90-літтю з дня народж. видат. вченого, Героя України, акад. В. В. Сташиса (Полтава – Харків, 9–10 лип. 2015 р.). – Полтава ; Х. : [б. в.], 2015. – С. 34–37.

15. Дудоров О. Істотна шкода і тяжкі наслідки як ознаки складів злочинів у сфері службової діяльності: проблеми тлумачення кримінального закону / О. Дудоров, Г. Зеленев // Право України. – 2015. – №12. – С. 69–81.

16. Звернення Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ [Електронний ресурс] : від 6 трав. 2015 р. : вих. лист № 223–770/0/4–15. – Режим доступу: <http://www.krapka.org.ua/2015/05/>. – Заголовок з екрана.

17. Ухвала Ленінського районного суду м. Кіровограда від 10 вересня 2015 р. № 403/571/14-к [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/50012944>. – Заголовок з екрана.

18. Ухвала Рівненського міського суду від 27 лютого 2015 р. № 569/8942/14-к [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/51921021>. – Заголовок з екрана.

Транслітерація переліку літератури

1. Kryminal'nyj kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 05 kvitnia 2001 r. № 2341-III [Criminal Code of Ukraine: Law of Ukraine of April 5, 2001, № 2341-III]. zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> [in Ukrainian].

2. Pro sudovu praktyku u spravakh pro perevyschennia vlady abo sluzhbovykh povnovazhen': postanova Plenumu Verkhovnoho Sudu Ukrainy vid 26 hrudnia 2003 r. № 15 [About courts practice on cases of crimes in the field of the professional activity connected with providing public services: the resolution Supreme Court of Ukraine of 26.12.2003 № 15]. zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0015700-03> [in Ukrainian].

3. Tiutiuhin, V. I., Hrodets'kyj, Yu. V. & Hizymchuk, S. V. (2014). Zlochyny u sferi sluzhbovoi diialnosti ta profesiinoi diialnosti, pov'iazani z nadanniam publicznyh poslug [Crimes in the field of the professional activity connected with providing public services]. V. Ya. Tatsij & V. I. Tiutiuhin (Ed.). Kharkov [in Ukrainian].

4. Kyrychko, V. M. (2013). Kryminalna vidpovidalnist za koruptsiuu [Criminal liability for the corruption]. Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].

5. Berzin, P. S. (2002). Schodo pytannia pro otsinochni poniattia, iaki vyznachaiut'sia material'nymy kryteriiamy i vystupaiut' kvalifikuiuchymy oznakamy za chynnym KK Ukrainy [On the issue of evaluative concepts defined of material criteria and are the qualifying signs under the Criminal Code of Ukraine]. Pidprijemnytstvo, hospodarstvo i pravo – Business, Economy and Law, 10, pp.90–95 [in Ukrainian].

6. Maksymovych, R. L. (2013). Istotna shkoda iak naskrisne kryminalno-pravove poniattia [Substantial damage as a through criminal-legal notion]. Naukovi visnyk Lvivs'kogo derzhavnogo universitetu vnutrishnikh sprav – Scientific Bulletin of Lviv State University of Internal Affairs, 3, pp. 335–342 [in Ukrainian].

7. Demydova, L. M. (2013) Problemy kryminal'no-pravovoi vidpovidal'nosti za zapodiannia majnovoї shkody v Ukraini (majnova shkoda iak zlochnyj naslidok): teoriia, zakon, praktyka [Problems of criminal liability for causing the property damage in Ukraine (property damage as a criminal result): theory, law, practice]. Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].

8. Kovalenko, V. P. (2009). Kryminalna vidpovidalnist za zlovzhyvannia vladoiu abo sluzhbovym stanovyshchem pratsivnykom pravookhoronnogo organu [Criminal liability for the abuse of power or official position by law

enforcement officers]. Extended abstract of candidate's thesis. Lviv [in Ukrainian].

9. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchikh aktiv Ukrainy u sferi derzhavnoi antykoruptsiinoi polituku u zv'iazku z vykonanniam Planu dij shchodo liberalizatsii Ievropejskim Soiuzom vizovogo rezhymu dlia Ukrainy: zakon Ukrainy vid 13 travnia 2014 r. № 1261-VII [About modification of some legal acts in the field of the state anti-corruption policy in connection with accomplishment on the Action plan on liberalization of the visa regime by the European Union for Ukraine: the law of Ukraine of May, 13, 2015, no.1261-VII]. zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1261-18>. [in Ukrainian].

10. Kharchenko, V. B. (2015). Vuznachennia istotnoi shkody ta tiazhykhyh naslidkiv za novoiu redaktsiieiu prymitky do st. 364 KK Ukrainy [Determination of substantial damage and serious consequences in accordance with the new release of note to the art. 364 Criminal Codes of Ukraine]. Forum prava – Law forum, 2, pp. 169–176. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/jpdf/FP_index.htm_2015_2_30.pdf [in Ukrainian].

11. Marin, O. K. (2014). Potentsiini problemy zastosuvania norm pro zlochyny u sferi sluzhbovoi diialnosti ta profesiinoi diialnosti, pov'iazanoi z nadanniam publicnyh poslug [Potential problems of application of regulation about crimes in the field of the professional activity connected with providing public services]. Zabezpechennia iednosti sudovoi praktyky u kryminalnykh spravakh – Providing uniform court practice in criminal cases in the context of the events of 2013–2014 years in Ukraine. Kyiv: VAITE, pp. 98–102 [in Ukrainian].

12. Antypov, V. V. (2015). Shchodo «vypadkovoi dekriminalizatsii» zlochiniv u sferi sluzhbovoi diialnosti [About «accidental decriminalization» of crimes in the field of the professional activity]. Novitni kryminalno-pravovi doslidzhennia – The latest criminal-law research, Mykolaiv: Ilion, 9–13. http://www.nikolaevonua.org.ua/Sbornik_2015.pdf [in Ukrainian].

13. Zadoia, K. P. (Etc.). (2014). Sudova praktyka v spravakh pro zlochyny v sferi sluzhbovoi diialnosti ta profesiinoi diialnosti, pov'iazanoi z nadanniam publicnyh poslug: okremi tendentsii, problem ta perspektyvy vdoskonalennia [Courts practice on cases of crimes in the field of the professional activity connected with providing public services: separate tendencies, problems and perspectives of improvement]. Kyiv: Ahrar Media Hrup [in Ukrainian].

14. Navrotskyi, V. O. Kryminalno-pravove znachennia zminy zakonodavchoi kharakterystyky naslidkiv zlochiniv u sferi sluzhbovoi diialnosti [Criminal and legal value of change of the legislative characteristic of consequent

of crimes in the field of the office activity]. Criminal law: tradition and innovation: materials of the international round table devoted to the 90th anniversary of the birth of the outstanding scientist, Hero of Ukraine, academician V. Stashysa'15: Kryminal'ne pravo: tradytsii ta novatsii: materialy mizhnarodnoho kruhloho stolu, prysviachenoho 90-littiu z dnia narodzhennia vydatnoho vchenoho, heroia Ukrainy, akademika V. V. Stashysa, 9–10 lypnia 2015 r. (34–37 pp.). Poltava, Kharkov [in Ukrainian].

15. Dudorov, O. & Zelenov, H. (2015). Istotna shkoda ta tiazhki naslidky iak oznaky skladiv zlochyniv u sferi sluzhbovoi diialnosti: problemy tлумachennia kryminalnogo zakonu [Substantial damage and aggravate consequences as elements of crimes in ministerial practice: problems of interpretation of criminal law]. Pravo Ukrainy-Law of Ukraine, 12, pp. 69–81 [in Ukrainian].

16. Zvernennia Vyschoho Spetsializovanoho Sudu Ukrainy z rozghliadu tsyvil'nykh i kryminal'nykh sprav: vid 6 travnia 2015 r. : vykh. lyst №223–770/0/4–15 [Address of the High Specialized Court of Ukraine for Civil and Criminal Cases of May, 6, 2015, №223–770/0/4–15]. krapka.org.ua. Retrieved from <http://www.krapka.org.ua/2015/05/> [in Ukrainian].

17. Ukhvala Lenins'koho rajonnogo sudu m. Kirovohrada vid 10 veresnia 2015 r. №403/571/14-k [The resolution of Leninsky district court of Kirovograd of September, 10, 2015 in the matter of No 403/571/14-k]. reyestr.court.gov.ua. Retrieved from <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/50012944> [in Ukrainian].

18. Ukhvala Rivnens'koho mis'koho sudu vid 27 liutoho 2015 r. №569/8942/14-k [The resolution of Rivne city court of February, 27, 2015 in the matter of No 757/7586/13-k]. reyestr.court.gov.ua. Retrieved from <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/51921021> [in Ukrainian].

Рак С. В. Істотна шкода як ознака об'єктивної сторони складу злочину, передбаченого ст. 367 КК України

У статті з'ясовується зміст кримінально-правового поняття «істотна шкода» як ознаки складу злочину «службова недбалість». Аналіз поглядів провідних правників показав, що законодавчі зміни, введені в дію Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у сфері державної антикорупційної політики у зв'язку з виконанням Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України» від 13 травня 2014 р., істотно звужують сферу застосування ст. 367 КК України. Сьогодні суспільно небезпечні наслідки, що розкриваються термінами «істотна шкода», «тяжкі наслідки», визначаються виключно майновими збитками (втрата власності

на кошти чи майно, пошкодження чи знищення майна). Проте часто шкода, заподіяна при вчиненні службових злочинів, має нематеріальний характер. Тому незрозумілою стає кримінально-правова оцінка невиконання службовою особою своїх обов'язків через несумлінне ставлення до них, що потягнуло заподіяння шкоди життю або здоров'ю потерпілого.

Дослідження цієї проблеми автором показує, що зміни у законодавстві дійсно частково декриміналізували діяння, передбачене ст. 367 КК України. Однак є підстави стверджувати, що завдання шкоди нематеріального характеру при вчиненні службової недбалості є суспільно небезпечним та відповідає іншим критеріям криміналізації.

Ключові слова: істотна шкода, службова недбалість, суспільно небезпечні наслідки, майнова шкода.

Рак С. В. Существенный вред как признак объективной стороны состава преступления, предусмотренного ст. 367 УК Украины

В статье выясняется содержание уголовно-правового понятия «существенный вред» как признака состава преступления «служебная халатность». Анализ взглядов ведущих правоведов показал, что введенные в действие Законом Украины «О внесении изменений в некоторые законодательные акты Украины в сфере государственной антикоррупционной политики в связи с выполнением Плана действий по либерализации Европейским Союзом визового режима для Украины» от 13 мая 2014 г. законодательные изменения существенно сужают область применения ст. 367 УК Украины. Сегодня общественно опасные последствия, которые раскрываются с помощью терминов «существенный вред», «тяжелые последствия», определяются исключительно имущественным ущербом (утрата имущества или средств, причинение ущерба или уничтожение имущества). Однако часто вред, причиненный при совершении служебных преступлений, имеет нематериальный характер. Неясной становится уголовно-правовая оценка неисполнения должностным лицом своих обязанностей, приведшего к причинению ущерба жизни или здоровью пострадавшего.

Исследование автором этой проблемы показывает, что изменения в законодательстве действительно частично декриминализовали действие, предусмотренное ст. 367 УК Украины. Но есть основания утверждать, что причинение вреда неимущественного характера при служебной халатности является общественно опасным и отвечает иным критериям криминализации.

Ключевые слова: существенный вред, служебная халатность, общественно опасные последствия, имущественный вред.

Rak S. V. Substantial damage as the element of crime under the Article 367 of the Criminal Code of Ukraine

The article is dedicated to clarify the content of criminal law concept of «substantial damage» as the element of crime of official negligence. Based on the analysis of the

approaches of leading lawyers it has been established that as a result of legislative changes introduced by the Law of Ukraine About modification of some legal acts in the field of the state anti-corruption policy in connection with accomplishment on the Action plan on liberalization of the visa regime by the European Union for Ukraine from May 13, 2014 significantly narrowed the scope of the Article 367 of the Criminal Code of Ukraine. Today socially dangerous consequences affected on the terms «substantial damage», «aggravate consequences» defined only property damage (loss of property for money or property damage or destruction of property). Is unclear criminal legal assessment of failure by an official of his duties because of unfair treatment to them, pulled damage to the life or health of the victim.

The author argues the position that the legislative changes really decriminalization part of act under the Articles 367 of the Criminal Code of Ukraine. However, there is reason to believe that damage the intangible nature of official negligence in the commission of socially dangerous, meets other criteria criminalization.

Key words: *substantial damage, official negligence, socially dangerous consequences, property damage.*